

**Dissertatio fundamenta valetudinis sistens ... / praeside ... Carolo Linnaeo
... anni MDCCLVI. Ad publicum examen defert Petrus Engström.**

Contributors

Linné, Carl von, 1707-1778.
Engström, Peter, 1735-1803.
Uppsala universitet.

Publication/Creation

Upsaliae : Excud. L. M. Höjer, [1756]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pvc6cgr2>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

D. D.
DISSERTATIO

**FUNDAMENTA
VALETUDINIS**

SISTENS,

QUAM,
CONSENSU EXPERIENTISS. FAC. MEDICÆ
UPSALIENSIS,

PRÆSIDE

VIRO NOBILISSIMO ET EXPERIENTISSIMO,

**DN. DOCT. CAROLO
LINNÆO,**

EQUITE AURATO DE STELLA POLARI,
S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIA'TRO,
MED. ET BOTAN. PROFESSORE REG. ET ORD.
ACAD. UPS. HOLMIENS. PETROPOL. BEROL. IMPERIAL.
LONDIN. MONSPEL. TOLOS. FLORENT. SOCIO,
IN AUDITORIO CAROL. MAJ. DIE XVII. JUNII,
ANNI MDCCLVI.

AD PUBLICUM EXAMEN DEFERT

PETRUS ENGSTRÖM,
DALEKARLUS.

H. A. M. S.

UPSALIÆ, Excud. L. M. HÖJER, Reg. Acad. Typogr.

S:Æ R:Æ M:TIS
MAGNÆ FIDEI VIRO,
PERILLUSTRI ac GENEROSISSIMO
BARONI ac DOMINO,
D: NO DIDERICO HENN.
MEJENDORF
VON YXKULL,
SUBTRIBUNO Strenuissimo,
Regii Ensisiferorum Ordinis EQUII Splendidissimo,
MÆCENATI MAGNO.

Illa tandem dies illucescit, qua venerabunda mens
Mæcenati suo leuiusculum quoddam munus offerre
valet. Beneficia, quibus non solum paternam domum,
sed me etiam cumulasti, *Mæcenas Optime*, tanta sunt,
ut ex eorum numero non possim non in maximam
rapi admirationem: hinc tempus faustum & fuit, & e-
rit, quo de Tuo Patrocinio, plane perbenevolo, mihi
gratulari licuit. Permittas ergo, humillime oro, ut
hoc Specimen Academicum illam testetur animi sub-
missionem, quam publice declarandi antea occasio mihi
defuit. Etiam si in referenda gratia nihil proferre va-
leam, pectus tamen debita nunquam carebit observan-
tia, nec Summum Numen, pro perenni Tua incolumi-
tate, piis sollicitare suspiriis desistet. Sic, Te salvo
atque sospite, iniquæ sortis tela haud metuam: sic, Tua
fultus clientela, bonarum artium studia feliciter, uti
spero, cedent. Futurus, dum vixero,

PERILLUSTRIS atque GENEROSISSIMI
NOMINIS TUI

cultor devotissimus,
PETRUS ENGSTRÖM.

S:Æ R:Æ M:TIS
CUBICULARIO,
EQUITI de Regio Ensisero Ordine Splendidissimo,
GENEROSO atque NOBILISSIMO
D:no OLAVO ADLERBERG.
Regii Collegii Metallici ADSESSORI,
NOBILISSIMO DOMINO,
D:no JACOBO TERSMEDEN,
PATRONIS MAXIMIS.

Quod exercitium hocce Academicum, tenui licet Minerva elaboratum, Nobilissimis Nominibus Vestris coniecrare sustineam, non meæ audaciæ, sed Vestro prorsus singulari favori, adscribendum erit. Vester in literarum cultores benevolentia omnibus fere est nota: mihi vero quam maxime. Si mens mea, summa abundans veneratione, imbecilli non gauderet interprete, Vestras sane, Nobilissimi Domini, celebrarem laudes: quum vero nulla polleam facundia, eas tacitus prætereo, atque obtestor, me measque fortunas, in posterum, Vobis semper commendatas habere haud dedignemini.

GENEROS. atque NOBILISSIMORUM
NOMINUM VESTRORUM

cultor humillimus,
PETRUS ENGSTRÖM.

BRUKS-PATRONEN vid Ramnes Bruk,
Ådle och Högaktade HERREN,
Herr MAGNUS SCHENSTRÖM,
Min Gunstige GYNNARE.

GROSS-HANDELSMANNEN uti Stockholm,
Herr PETER POMP,
KRONO-BEFALNINGSMANNEN,
Herr ZACHARIAS POMP,
Mine Högårade K. MORBRÖDER.

Den högaktning jag ständigt byst för Eder Herr Bruks-Patron, och Mine k. Morbröder uti mitt sinne, kan omöjeligen längre döljas; tillågnas därför Eder dessa blad och beder, at de måtte få uttolka min årkånsambet, emot Eder Gunst och bevågna sinnelag. Vore min förmåga större, sluppen J icke beröm; ehuru jag vet, at Edert ädelmod ej tål det förtientaste. Tillåten mig dock, Herr Bruks-Patron och Mine k. Morbröder, at, när jag på detta papperet afskildrar Grunderna till vår hålsa, äfven få önska Eder mycken lätt dåraf. Lefven få sälla, som min vördnad är och skall vara oföränderlig; då skall Eder hvarken fattas lyckjalighet, eller mig tillfälle, at förtiena namnet af

Ådle och Högaktade Herr BRUKS-PATRONS
Så ock
Mine Högårade Käre MORBRÖDERS

ödmijcke tienare,
PETER ENGSTRÖM.

D. D.

§. I.

Insolens quidem multis videtur, ejusdem ætatis vitæque rationis homines, & quâ vitam & quâ sanitatem, diversa adeo experiri fata atque vicissitudines, ut unus, formæ speciosæ dignitate atque vegetis pollens viribus, in ipso ætatis flore marcescat duræque mortis inclementia inopinato abripiatur; alter vero ad extremam usque senectutem annos perducatur. Mira inquam, hæc sunt: at multo tamen magis a naturæ ordine abluere videtur, corporis robore quam maxime firmatos, prius multo quam infirmos morbis sæpe succumbere, adeo ut saluberrimus quisquam minimo morbi impetu valetudinis jacturam faciat, dum imbellis quidam vel gravissima perferre potest vitæ discrimina, quasi vita ipsa firmiori multo vinculo corpori ejus nexa esset. Hæc, maximis involuta difficultatibus, naturæ phænomena

A

na

na ut explicent, cœca regi factorum vice unius cuiusque ætatem, tempusque vivendi certum unicuique designatum esse, cuius extra circulos vagari nemini licet, quos nec intemperantia turbari, nec rigide servata diæta promoveri posse, erronee admodum credunt quam plurimi. Aliam vero melioremque ingrediuntur viam sapientiores, qui mirandam hanc sanitatis varietatem humani corporis naturæ tribuunt, quæ apud nonnullos firmiore, apud alios debiliore est indole: quæ vero hæc natura sit & unde originem suam ducat, haud considerant. Itaque mecum constitui, paucis allatis observationibus, Naturæ variam circa microcosmum nostrum indolem, quantum per injunctam brevitatem fieri poterit, explicatam Naturæ curiosis tradere.

§ II.

NATURA illa est lex, quam summus omnium Architectus rebus creatis indidit, secundum quam generantur, conservantur atque ad suos fines destinantur in mundo omnia, ut cuncta secundum DEI sapientissime institutam ordinationem in creatione, durent atque existentiam suam continuent. Plura hac in re investigare non valemus, cum ob angustos perspicientiæ nostræ limites, tum ob abdita naturæ mysteria, etsi quædam vestigia ordinis, creaturis insiti, videre nobis videamur, quæ tamen æque nobis sunt imperscrutabilia, ac ille, quem DEUS secutus est, omnes res condendi, modus.

§. III.

Humanum corpus mirifica omnino gaudet structura

Textura atque ex variis fibris compositione, quæ con-
 nexæ quasi & consutæ membranas, canales, muscu-
 los, &c., quibus coagmentata est nostra machina,
 formant, elementa vero non æque fortiter in singulis
 combinata esse, quilibet, qui accuratius Naturam
 pensitat, inveniet. Mentem nostram clarius hac in
 re ut exponamus, humanam machinam cum Textu-
 ra comparabimus, quam lanificas Parcas vel firmiori-
 bus vel tenuioribus contexisse filis fabulatur antiqui-
 tas, quamque cum annis tandem conteri videmus.
 Eadem est ratio corporis humani, quod, dissimili-
 bus compactum filis, haud pari modo diuturnum
 violentumque usum perpeti potest. Ulterius corpus
 nostrum haud incongrue assimilatur telæ, duplici fi-
 lorum genere compositæ, nervis nimirum, qui i-
 psum texturæ stamen constituunt, & fibris, quæ in-
 tertextum, inter stamina implicatum, efficiunt; hoc
 si fuerit firmissimum, illud vero tenue, haud longo
 usu subteritur tela. Corporis humani nervi sunt i-
 psa virium stamina; fibræ autem stamina vitæ consti-
 tuunt. Viribus exhaustus & languidus eam ob caus-
 sam ætatem diu prorogare potest, quod ejus systema
 Nervosum bene sit constitutum; at ideo tamen mu-
 sculorum roboris atque soliditatis expers est quam sæ-
 pissime: contra, qui compacto fibrarum systemate
 gaudet, virium vitalium defectu laborare atque, le-
 vi quadam morbi motiuncula tentatus, haud raro
 opprimi atque consumi potest. Hujus rei causam
 qui invenire vult, primum texturæ corporis funda-
 mentum atque compositionem adeat, cujus initium

in generatione reperitur, finis vero in adolescentia. Perdifficilis enim quæstio Physiologos adhuc torquet, an plures fibræ in adulto generentur, quam quæ in embryone sunt. Crescunt quidem justumque temporis spatium requirunt, ut longitudinem suam, & forte crassitudinem, consequantur; &, licet homo, postquam ad debitam staturæ proceritatem excrevit, crassetat, opinamur tamen fibrarum interstitia potius repleri, quam eas incrementa quodam modo capere. Eum itaque jure meritoque felicem & vere nobilem appellamus, qui integer natus est, quapropter cum nos tum etiam Germani nobilem per *wälboren* & *wohlgeburen* explicamus.

Duo *fundamenta* vitæ & ruboris unius cujusque hominis ponimus: unum in ipsa generatione, alterum in adolescentia. In *generatione* imprimis systema nervosum, sub *adolescentia* systema fibrosum constituitur, quæ duo diversam hæc postulant considerationem.

§. IV.

In ipso matris ovo prima vitæ stamina delitescunt, quæ per **GENERATIONEM**, inæquali vero vi, suscitantur. Ut servavit quondam Bradlæus, dum polline staminum floris Quercini fortiter aspergebat fœcundabatque ejusdem arboris pistilla, glandes post hac non modo majores aliis ejusdem arboris fieri, sed & fatas multo & solito largius crescere. Natura, quum unum eundemque Auctorem atque Fundatorem agnoscat, sui semper similis est; ejus intuentes varias vias, ad unam tendere veritatem omnes, comperimus. Infantes

aut

aut senectute languidis aut morbo debilitatis procreati parentibus, infirmi imbellesque evadunt plerumque. Summus *Boerhavius* signa futura optimæ sanitatis in *institutionibus suis Medicis §. 885* tradens, palmariam hujus causam ipsi generationi rectissime adscribit: *Conceptus, inquit, ex parentibus Sanis, Vegetis, Plenæ ætatis, Rara, sed Fervida venere utentibus, matutino tempore post perfectam a somno coctionem, tempestate vernâ, imprimis & salubri.* Illi, quibus a genitoribus sanis & ætatis maturo flore vegetoque robore nasci, contigerit, robustissimi evadere: sic *fortes a fortibus procreantur.* Hanc sententiam exemplo firmat *Nob. Hallerus in Comment. ad § supra citatam Boerhavi, Tom. 6. pag. 267: In Gallia, ait, homines ex furtiva venere geniti (en fans d' amour) vulgo robustiores habentur, præ illis, qui ex officio nati sunt; cum venus perpetuo quæsitâ, sed raro inventa, fervidior sit.* Natura ipsa, ut se conservet, anxie laborans, perspicua hujus rei nobis monstrat vestigia. Ad œconomiam animalium si attendimus, apparet, causam illius dissimilitudinis, quam inter eorum fœtus esse deprehendimus, in genitorum indole totam fere latere. Hinc *Horatius: Est in juvenis, est in equis patrum virtus: nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam.* Vulgo optime notum est, non adeo vegetos grandesque fœtus a non adultis jumentis & pecudibus progigni, ac ab illis, quæ justam ætatem viriumque firmitudinem consecutæ fuere; hinc vidimus, vitulos agnellosque, quos matres graciliores & primiparæ pariunt, debiliores fieri, ideoque, ut minus vitales, segregantur & ma-

Etantur

stantur ab œconomis. In unaquaque fere regione populi globum atque multitudinem constituunt ruricolæ, quique terram variis modis colunt. Hi, dum uxorem ducunt, suum sequuntur genium, nec opes anxie quærunt, nec multis procis petitam Helenam, non nobiles atavorum imagines, sed maturam robustamque quandam virginem sibi poscunt, quæ, labori adsveta, desideratam illis opem ferre potest. Opulentiorum vero molles atque delicatulæ filiæ, licet morbis fere consumptæ a luxuriosa ambiuntur procorum, valetudinariorum forte, turba, milleque amantum suspiriis præcibusque expetuntur. Illi foetus corporis firmitate cæteros præstant, qui genitura nascuntur consistente nec debili, quæ sæpissime absorbetur atque secernitur; unde fervens igneaque venus redditur. Contra adolescens, libidinosa juventute & pollutionibus siphyliticis enervis, amissam genituræ vim vix recuperat, &, jugali tandem thalamo junctus, intemperantius assidueque cultæ veneris pœnas dat, liberique ejus *miseri pulli sunt infelicibus nati ovis*. Hanc ob rem haud infrequenter evenit, ut opulentiorum familiis fatale adeo exitium immineat, ut penitus interdum extirpentur. Medici Angli, infantes *Rachiticos*, a parentibus, nimia venere exhaustis nasci, existimant. Id tam verum est, quam quod verissimum, multos morbos, per generationem propagatos hæreditarios fieri: Ut.

Qui viret in foliis, venit e radicibus humor;

Sic patrum in natos abeunt cum semine morbi.

Observat quoque Hoffmannus, a *Maniacis*, ipso
sub

sub paroxysmo procreatos liberos, maniacos quoque fieri, non vero extra paroxysmum; & pariter *epilepticorum* filios vel nepotes, mox ab insultu paroxysmi conceptos, horrendo isto morbo immunes nasci, non autem paulo ante eandem. Virum quendam novimus a Colica sæpissime vexatum, cujus paroxysmus cum uxoris consuetudine mitigabatur; duo vero ejus liberi, colicis torminibus afflicti, diem obierunt supremum. Alius quidam nobis succurrit, a matre natus diuturno dentium vexata dolore, cujus prognati nepotesque præmatura *odontalgia* conflictabantur. *Hæctica, Arthritis, Calculus* a parentibus in liberos transmittuntur: nam.

Mulea pater materque valent infundere natis,

Transit & in jeri jura nepotis avus.

Et quum summus rerum Conditor, homines hilares esse voluerit, lætam jucundamque illis venerem indidit, non vero ira ferventum, ut feris quibusdam immanissimis. Verbo: universa natura eo in puncto conspirat, quod illi fœtus, qui maturo & fervente veneris usu generantur, cum vitæ viribus tum etiam generositate præcellentes fieri; quare equorum præfecti equos admistrarios includunt, ne nimia venere exhausti reddantur, ut postea admissi, valentiorem edant progeniem. De antiquis Germanis, qui fortitudine ceteras gentes præminebant, refert Tacitus, eos *seva & matura usos fuisse venere*. Lex Ceremonialis, præter nobiliorem, quem habebat finem, in Natura quoque ipsa fundata erat, ut ex præceptis illis diæreticis, quæ in eo continentur patet, & ex primogeni;

inogenitorum prærogativis. Itaque prima stabilimenta vitæ humanæ ipsa in generatione conduntur.

§. V.

Secundum roboris fundamentum in **ADOLESCENTIA** ponitur. Primum vitæ humanæ stadium in **UTERO** est, ubi embryones secundum matris diætam formantur, Si mater *cibo* utatur saginante nimium crescit foetus; gravida, quæ lacte vescitur, grandem adeo sæpe infantem gestat, ut maximo cum vitæ periculo eum eniti possit; quam ob causam Medici mulieres hortantur, ut sub gravitatis statu a nutrimentis ex lacte confectis sese abstineant, contra vero si amaris, austeris ac fortibus deditæ sunt potionibus, vel si morbo quodam sunt impliciæ, infantes imbecilles atque graciles pariunt. Uterum ferens femina, quæ diuturno justoque corporis *motu* utitur, robore longe valentiores edit gnatos, quam quæ vita delectatur sedentaria; unde etiam accidit, ut liberi Nobilium debiliores plerumque sint. Lappones, immanes barbaræque Americanæ Nationes uxoribus suis svadent, ut leni semper ac crebro tamen labore futurum partum faciliorem reddant. Nimius Matris *somnus* magnos mollesque, exiguus vero parvos ac macilentos infantes efficit. Embryonem matris sub graviditate *venere* debilitari, plerisque abortus hinc originem trahere, haud incerto nixi fundamento, credimus. Eo tempore, quo foetus utero fovent animalia, nunquam marem admittunt: Si vero hoc fieret, abortum plerumque faciunt, cujus

cujus rei Equæ exemplum præbent. *Matris animi commotiones* fœtibus multa damna adferunt, utpote epilepsiam, distortiones, & infantes adhuc non editos necant, qua de re Medicorum observationes multa nobis referunt.

§. VI.

Alterum stadium, in quo adolescit homo; est **LACTANTIA**, seu tempus quo genetricis ubera natûs fugit. Valetudo enixi fœtus tum quoque a matris diætâ pendet. Infans, qui lacte vescitur materno, eodem ex fonte bibit, qui alimentum in utero delitescenti large subministravit. Novercantium nutricum & *animi* & corporis qualitates cum lacte ipso ita parvulis infunduntur, ut, si hæ hilares & animosæ sint, illi læti vigoreque præditi evadant: si vero hæ tristiori & in iram proclivo animo sint, illi eandem quoque mentem consequantur. *Iracundarum* nutricum bilis si forte commoveatur, convulsiones non raro sentiunt lactantes: si *vini combusti* justo plus appetentiores fuerint ubera præbentes, infans aut macie contabescit aut moritur: si *salsum* comedant cibum, scorbuto inficitur: qui prius infantis dentes consumit, quam radices egerint. Si mater vitæ *sedentariæ* dedita sit, acido spontaneo in primis viis cum fœcibus viridibus, torminibus, convulsionibus infestatur recens natus. Cum genetrix intempestivam *Venerem* colit, lac mutationem subit, & infans inde multum capit detrimenti. Ex his omnibus apparet, prolis valetudini maxime conducere, ut mater temperantiam in vivendi ratione accurate servet.

§. VII.

PUERITIA tertium stadium constituit. Tum maxime opus est, ut bene nutriatur puer. Intestina ejus adeo sunt tenera, ut magnam cibi copiam, una vice deglutitam, non queant concoquere; poscunt tamen crebra nutrimenta. Homo hac in ætate constitutus, pulli est instar gallinacei, qui, postquam comedit, iterum mox cibum appetit. Hoc tempore si premuntur fame, lente admodum crescunt: acriora ciborum genera illis sunt deneganda, quum fibræ debiles tum maxime sint. Si acris quædam tinctura vulneri oris, tempore sub sanationis, instillatur, tenella fibrarum stamina contrahuntur, quo fit, ut vulnus, magna cicatrice, obducatur. Illi, quibus potus vini combusti intempestive conceditur, pusilli fiunt atque macelenti. Hoc experimento, cum caniculis instituto, satis probatur, qui si hoc liquore oblinantur, adeo parvi fiunt, ut in feminarum gremiis commode gestari possint. Mauros olim graciles, Gallos vero proceros fuisse, testantur Historici: jam quum illis Mahomerana religio vini usum interdixerit, illic vero sit concessus, Mauri Gallos, conspicua statura, multum superant. Porro puerulo, sub dio obambulandi, currendique venia non denegetur; alias enim accidit, ut colli glandulæ intumescant, caput totumque corpus Scabie infestetur; huic si licitum non sit, ut calida frigidoque aëre se advescat, tempestatis vicissitudines haud patitur, & febribus & morbis catarrhalibus facile sit obnoxius. Quum *motu* teste Avicenna, *membrum* magnificat, haud difficile inveniri potest causa,

caussa, cur liberi rusticorum valentioribus polleant membris, quam Nobilium opulentiorumque. Hæc a corporis crebra exercitatione tota fere dependet, quapropter ita Hoffmannus: *populi, inquit, septentrionales, qui a teneris annis frigoris & caloris repentinas mutationes sustinere coacti, minus in morbos prolabuntur, & facilius ex iis convalescunt.* Somnus, puerulis ad vires recreandas, sufficiens esse omnino debet, etenim pastu acquisita, atque corporis exercitatione digesta, alimenta, machinæ nostræ per somnum applicantur. Quum satis constet foetum in materno utero semper dormientem brevi mirum in modum crescere, infantemque mox post lactationem sopore naturaliter capi, puero quoque somnus & quies concedatur, necesse est; si autem aliter fiat, staturæ ejus incrementum impeditur, & macilentus, debilis redditur atque stupidus. Subito admodum animi puerulorum commoventur, quum nervi a fibris adhuc justum non consequuti sunt robur atque fulcrimentum; & quemadmodum eorum lætitia haud modica est, dolor quoque & luctus est acerbior. Si acciderit, ut subitaneus illis terror incutiatur, sæpissime ex vehementi hac animi perturbatione Polypi nascuntur, qui ex eorum demum extispiciis manifesti sunt. Difficilioribus rebus, quæ eorum nervos justo maturius intendunt, si crucientur, ingenium judiciumque præcox, ac tandem stupidum, evadit. Itaque illis, qui in tenero ætatis flore sunt, debitum a curis gravioribusque sollicitudinibus otium dandum est.

§. VIII.

ADOLESCENTIA est vitæ stadium, in quo homo pueritiæ larvam exuit, telamque corporis sui pertexit. Jam fugienda est præcox *venus*, quæ & nervosum systema & fibrosum debilitat; inde enim artuum tremor, anorexia, oculi debiles, vertigo, stupiditas. Jam maxime interest in vasis conservare olea, quæ senectutem sanam vegetamque reddunt: *libidiosa enim & intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti. Cic. de senect. c. 9. Et quamdiu serva venus veteribus Germanis, tamdiu eorum juvenus fuit inexhausta, teste Tacito.* Et quando eufarcos monachos in summo senio hilariter quasi florecentes interrogamus, quibus potissimum remediis factum fuerit, ut sanitatem in seros annos conservarint, servavimus oleum, respondent. Adolescentiæ flos semel amissus, nunquam redditur artis ope; formosaque species, animi corporisque vigor, ex quo ingenii judicii que vires pendent, perit.

§. IX.

Est hoc tempus, quo *Helluationes* vecordes & licentiosos homines *omnes* delectant, quo compotationibus in seras usque noctes dediti sunt quam maxime, quo intemperantiæ se aliquando affectum iri poenis vix credunt; erit tamen infaustus dies, quo hæ, in corpus injuriæ, atque violentiæ, Naturæ coram tribunal vocabuntur, gravique plectentur damno. Itaque maxima danda est opera, ut calidioribus spirituosisque potibus, adolescenti imprimis ætate, abstineamus. Non opus est, ut oleum igni addamus. Jam adolescens & labori & otio est assuefaciendus: jam animi
corpo-

corporisque artes exerceat, iustaque illi concedatur quies: jam in salubri versetur aëre ac habitaculis non nimium angustis: jam jucunda, lætis cum amicis, fruatur consuetudine, quo fiet, ut iners cibus, sine arte mensa, tenuis potus, tranquillus somnus, motus interruptus, castitas & familiarium grata conversatio, ætate stabiliendi roboris ultima ponant fundamenta. Et postquam, hanc sequens vivendi rationem feliciter adolevit, quid firmatum ejus iudicium valet, demum experiatur, ingeniique sui, quantum fieri potest, intendat nervos: & acquisita corporis iusta statura, majora nobilioraque animi meditata sedulo sectetur noster adolescens: aut tum, aut nunquam.

§. X.

Diæta, sic firmis nixa experimentis, ad duo valetudinis ducit principia, quorum prius nervis, Vitales, posterius, solidis cum fluidis, Naturales efficientibus functiones, continetur. Hæ per diætam sustentantur functiones: quarum Vitales ægre corriguntur; facile vero, vita nimia, vigiliis, animi passionibus, lucubrationibus, computationibus spirituosis, debilitantur. Naturales, ut motu & alimento corroborantur, ita quiete labefactantur & inedia. Hæ ut sartæ, apud nobiliora animalia, ferventur atque integræ, duos custodes, odorem nimirum & saporem, præsertim circa ingerenda, Natura posuit.

S. D. G.

Min HERRE.

Kroppens hälsa är ett ibland det nyttigaste och nödigaste en Menniskia kan åga. Låran om dess rätta skidsell, förvärvas ej utan årfarenhet uti läkarekonsten. I, Min HERRE, gifven nu fram i dagsluget Grunderna till Hålfan och visen härmed, det I på rätta grundpelare hafven byggt det vett, som pryder Eder, och hvarigenom I liksom viljen förbinda andra, at följa, hvad I här omordat. Min HERRE tron icke, det Edre Vänner på något sätt misunna allmenheten kundskap om Edre Egenskaper, hvilken varit hittils ett enskildt nöje för dem; utan varen försäkrad der om, att vi fågna oss öfver en så stor Eder skickelighet, som vi och kunna göra oss säkert hopp om Eder hjelp i framtiden. Min glädje at förnimma Eder välgång skall altid fördubblas så mycket mera, som jag länge haft den förmon at räknas ibland Edra förtrognaste. Vore allenast min förmågo större, än min vålmening, blefve inga tilfällen nog tilräckelige at å daga lägga med hvad vanskap jag lefver

Min HERRES

Tilgifne Tjenare,
JOHAN DANIEL MENLÖS.